

הגיורת הלאומית

פאת נילי פרידלנדר

חג השבועות הוא גם החג של מגילת-רות, וממילא נצפים ועולים ספורים מהחיים על נשים גיורות. זה הזמן להיזכר במשוררת אלישבע, ש- בשנות העשרים היתה פלא גדול בעם היהודי.

קראי לה „הגיורת הלאומית הראשונה” והתייחסו אליה כאל תופעת פבע לא רגילה: אשה רוסיה שהתאהבה ב- שפת-עבר ואף כתבה שירים ליריבים פגועים וקצרים שהרעידו את הנפש היהודית. שירים נזנים על אהובים לא-מושגים, וגם על הכנרת. אולי בקרה הוא ואולי לא, שבאשר נפטרה אלישבע במכריה, בענת תשיש, קברו אותה בבית העלמון היפה הישן בכנרת, ליד המשוררת החל.

אלישבע היתה המשוררת העברית והמתרגמת הראשונה. בצעירותה היתה פלא ובכירותה, בודדה ועזובה, גרה בצריף דל בשכונת מונטיפיורי בתל-אביב. בצעירותה ערכו לה נשפים ספרותיים במוסקבה, בלודו ובגרודנה ובשנת תרפ"ה, חגגה ירושלים באולם בית הספר „למל”. ד"ר יוסף קליוזנר בכבודו ובעצמו יצא מגידרו כדי לפאר את אלישבע כתופעה ובעיתון „דואר היום” נמסר בשמו ש„מלבד שרה שפירא בשירה הנצחי, אל טל ואל מטר, לא היתה לנו עדיין משוררת שתביע את תמצית הנשמה העברית”. שירה של שרה שפירא היה כנראה נצחי מאד, כי לא נואם אחד באותו גשף-ספרותי שמח להיפרד ממנו ו- להכריז על פתיחת תקופה חדשה ב- ספרותנו: „שיריה הלייריים של אלי-שבע, רות מגדות הוולגה, משוררת נכריה שדבקה בשפתנו”.

האמת היתה, כרגיל, הרבה יותר פרוזאית. אליזבייטה איונובנה ז'יר-קובה נולדה בשנת 1889 במוסקבה לאב פרבוסלאבי שהיה מורה כפרי ולאם אירלנדית-קאתולית. כיוון שגד-לה בסביבה יהודית והתרועעה עם משכילים עבריים וציוניים למדה אי-דית ועברית. היא תרגמה לרוסית את „ציון, הלא תשאליו” של יהודה הלוי וסיפורים של ברנר ושופמן. לעברית תרגמה את „בדד” של האדמירל בירד. עם בעלה, ד"ר שמעון ביחוסקי, ירדו נעורים של ברנר ואורי ניסן גנסין, עלתה לארץ בשנת 1925. כעבור שבע שנים נתאלמנה וגידלה לבדה את ילדחם מרים. שנות העשרים בחוגים הספ-רותיים הציוניים ברוסיה עמדו בסימן חגיגת התופעה של „הגיורת הלאומית הראשונה” והיו שראו בכך גקמה בגויים הרוסיים. משוררת רוסיה כו-תבת עברית:

כצל פנה על פני המים, / כהר ניגון שנדם מכבר / כאות הצער בתהום עיניים / — כך בי סוד עברי נשמר / ... (אלישבע, ילקוט שירים, הוצאת יהדי, תש"ז (1970).

המשוררת שבחרה לפרסם את סיפור-יה ושיריה בשמה הפרטי בלבד, וב-הוצאה עצמית, הוצאת „תומר” בתל-

אביב שסימלה היה ציור של ים כנרת, עמדה קצת מחוץ לכל החגיגה הזו. עוד לפני שעלתה לארץ וגרה ברחוב גרוזנברג בת"א ובשכונת מונטיפיורי, כתבה ממוסקבה (ב-1922) לדיד נצו-רים:

„יש לי מכירים רבים המעריצים את החזיון הבלתי מצוי, גוצרית יודעת עברית ואוהבת את העם העברי, וכו', את בתור הופעה”, אלא מבין אתה, שבין „אני בתור הופעה” ו„אני בתור עצמי” יש הבדל גדול ומי שמכיר את ה„הופעה” אין לו על פי רוב שום שייכות לבן אדם עצמו.

המשוררת אלישבע

„רות חמואביה מגדות הוולגה”

כי סוף סוף בן אדם בודד אני מטבעי, אין לי סגולה וכשרון למשורר אלי את הלבבות, ומתקרבת אני עם האנשים רק בקושי רב. וכשפוגשת אני את „מעריצי כשרוני” האלה, תמיד מרגישה אני, כי נפשי ולבי וחי, ואני כולי בכלל נשארת זרה להם לגמרי, ויהי מה. והדבר גורם לי תמיד קצת כאב ואי סיפוק כי כה מעטות הנפשות הקרובות לי, וכל כך גדול הצורך בהן”.

ועל תמונתה שהופצה בין מוקיריה כתבה: „שתי נשמות שוכנות בי: רוסית ועברית. ושלטון הנשמה ה-עברית מתגבר עלי יותר ויותר”.

קשה לומר כי הספרים בהוצאת „תומר” היו הצלחה גדולה. עשרות מהם שרדו בדוכנים למימכר ספרים ישנים בת"א. היא בישרה את הופעתה של המשוררת רחל שהתחכבה על קוראים רבים מאד. יש דמיון רב בכתיבתן וגם בחייהן העגומים.

קטע ממכתב של המשוררת אלישבע לידידה המתרגם ת. ש. בן אברב, נכתב ב-1927, והיא עדיין מצליחה ומפורסמת מאד: „אותו הפרסום וכל דברי שטות הכרוכים בו אינם מלבבים אותי כלל. הנאתי נמצאת תמיד ב-דברים שאינם ברשותי. מהאנשים ש-אני אוהבת — אחד יש במוסקבה שלא אוכל לעולם גם לגעת בקצה ידו — והשני בפריז, שראיתיו במשך יום וחצי אחרי הפסקה של עשר שנים, והשלישי — — — וכן הלאה”.

זו היתה אלישבע הגיורת הלאומית הראשונה, המשוררת שנשכחה ועל כך כבר נאמר: אין משוררות מאו-שרות.